

herfst 2004

BOMEN *nieuws*

Kwartaalblad van de Bomenstichting

Bomenkennis

Cursussen op maat

voor groepen en individuele inschrijving

- Boomsoortenkennis-Basis
- Boomsoortenkennis-Plus
- Inheemse Bomen en Struiken
- Bomen Toepassen in de Stad

Bomenkennis-Cursussen www.bomenkennis.nl

06-11095105 info@bomenkennis.nl

Duistereweg 18 3911 AK Rhenen tel 0317-612482

Mr B.M. Visser & Partners

Juridische Raadgevers

Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk

telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93

e-mail: bmvisser@freeler.nl

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 3 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

**VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV**

• oisterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel.: 013- 540 82 00 • fax: 013 - 5408201

Cursuskalender Bomen najaar 2004

Cursuslokatie: Arnhem of "aan huis" (datum in overleg)

Vakcursussen:

Datum:

■ VTA-1: Visuele boomcontrole en registratie	21 september 2004
■ VTA-2: VTA-methodiek en stabiliteitsonderzoek	5 oktober 2004
■ Ontwerpplannen voor bomen	4 oktober 2004
■ Boomtaxatie: theorie en praktijk	10 + 11 nov. 2004
- nieuwe taxatie methode N.V.T.B.	
■ Boombeheer van Aanplant tot Zorgplicht (A tot Z)	nov. / dec. 2004
- 12 modules in 6 dagen	
- data: 9, 16, 23, 30 november en 7, 14 december	

Voor de inhoud van de verschillende modules: kijk op www.noch.nl

Informatie en inschrijving:

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Tel. 026 - 31 17 550 - Fax 026 - 31 20 538
Bezoek onze internetsite: www.noch.nl

Aaibaar

Het zou mij niet verbazen als bomen in ons land het meest besproken onderwerp uit de natuur zijn. Helaas niet altijd in positieve zin. De burenp Problemen over bomen die we met regelmaat bij de Rijdende Rechter, mr. Frank Visser, op televisie kunnen aanschouwen liegen er soms niet om. Gelukkig gaat het meestal over excessen en dient de boom maar al te vaak als met beide handen aangegrepen middel om de tegenpartij het leven zuur te maken.

We zijn ons ervan bewust dat het leven rondom en met bomen lang niet altijd zonder ongemakken is. Duidelijk is wel dat de acceptatie van de natuur bij velen ver te zoeken is. We zetten de omgeving naar onze hand en alles moet daaraan ondergeschikt zijn. Ik weet dat dit een nogal gechargeerde uitspraak is. De werkelijkheid is gelukkig milder.

Maar we zouden de Bomenstichting niet zijn, als we ons niet doorlopend zouden inzetten voor meer zorg en respect voor bomen. Bomen zijn veel aaibaarder dan men wil geloven. Om dit te onderstrepen zijn we al enkele jaren bezig met de uitvoering van het projectprogramma Zorg en Respect. De Bomenstichting voert dit project uit met uw steun en met die van het Ministerie van LNV.

Zorg en Respect heeft tot doel de houding van mensen ten aanzien van bomen te veranderen. In het kader daarvan verschijnt eind deze maand 'Zicht op bomen'. Bomenstichtingambassadeur Marjan van Elsland schreef dit speciaal voor beleidsmakers en beslissers. De inhoud is echter ook uitstekend geschikt voor mensen die belang hechten aan een boomrijke omgeving en daarin willen meedenken en participeren. In dit nummer de samenvatting.

Een luchtiger onderwerp is het gesprek met Piet de Jong. Redactielid Aart de Veer zocht hem op. Piet de Jong, dendroloog pur sang met een zwak voor esdoorns, heeft als hobby het verzamelen van liederen waarin bomen het onderwerp zijn. Hij brengt ze ook zelf ten gehore. U zult begrijpen dat we geen muziek CD hebben meegezonden, maar het interview klinkt goed.

De esdoorn is het middelpunt van dit najaarsnummer. Leo Goudzwaard en Florentine van Eeghen steken de loftrumper over deze gewaardeerde, sterke boomsoort. Nog even en de najaarsstormen maken de helikoptertjes los en dan draaien ze met duizenden naar beneden.

De auteurs beperken zich bewust tot de Europese esdoorns, want anders had dit nummer de omvang van een boek moeten krijgen.

Frank Moens

In dit nummer ...

4

Twintig jaar registreren en schouwen

In 1984 begon de Bomenstichting aan een omvangrijk karwei: de landelijke inventarisatie van Monumentale Bomen. In korte tijd kreeg dit project een grote bekendheid en binnen vele gemeenten werd men zich bewust van de waarde die deze bijzondere bomen hebben. Dit leidde tot lokale inventarisaties. San van der Molen gaat terug naar de oorsprong van het project.

10

Piet de Jong, een zingende dendroloog

Dendroloog en ere-adviseur van de Bomenstichting dr. Piet de Jong heeft zijn professionele carrière achter de rug. Hij heeft nu volop tijd om zich te wijden aan een van zijn hobby's: het verzamelen en het ten gehore brengen van liederen over bomen. Aart de Veer sprak met hem.

21

Bomenbordjes herzien en uitgebreid

Onbekend maakt onbemind, dat geldt ook voor bomen. Om de aaibaarheid van bomen te vergroten brengt de Bomenstichting al meer dan een decennium lang bordjes uit met leuke beschrijvingen en tekeningen van boomsoorten. Dit jaar werd de serie herzien en uitgebreid. In deze heftsteditie vindt u een impressie en voor een volledig overzicht verwijzen we u graag naar onze website.

en verder ...

Column: Zagen dan maar 7

Lusten en lasten, nieuwe publicatie 'Zicht op bomen' adviseert over beleid en klachten 8

Vlammende herfststoot van de esdoorn 12

Van onze lezers 19

Kort nieuws 20

De Stelling 21

Boeken 22

Geen Groen voor Poen 23

Agenda 23

Colofon 23

Rijp & Groen 24

Op de omslag: blad en vruchten van de Noorse esdoorn (foto: Frank Moens).

EEN BOOM
is buitengewoon

Twintig jaar registratie

San van der Molen

Het werk voor de Monumentale Bomen in Nederland is diep geworteld in de Bomenstichting. Twintig jaar geleden zijn we begonnen met de registratie van monumentale bomen. Na diverse ups en downs is het belang van dit werk recentelijk opnieuw erkend door het ministerie van LNV, want de Bomenstichting heeft in juni de toezegging gekregen dat het project gecontinueerd kan worden.

In 1984 kreeg de Bomenstichting fl. 30.000 van het ministerie van LNV, voor materiaalkosten die gemaakt zouden gaan worden bij het opzetten van een Register van Monumentale Bomen. Deze toezegging markeerde het officiële begin. Maar daarvoor was er al heel wat gebeurd. In de periode '72-'76 inventariseerde Staatsbosbeheer een kleine 5000 bomen. Bij de presentatie hiervan, in 1978, was het al meteen duidelijk dat dit bestand moest worden gecontroleerd en aangevuld. De Bomenstichting bood zich op dat moment aan met een voorstel voor een verbeterde inventarisatie.

In de vijf jaar daarna kreeg het plan voor de nieuwe inventarisatie gestalte. Men werkte aan een handleiding, een digitale database, en deed met hulp van de regionale contactpersonen een proefinventarisatie. De aanleg van een digitale database was voor 1979 behoorlijk vooruitstrevend. De apparatuur die toen werd gebruikt vinden we nu een museumstuk.

Het echte werk

Er werd een begeleidingscommissie ingesteld en in diverse bladen werden oproepen geplaatst voor vrijwilligers om te inventariseren. Dit leverde een forse uitbreiding van het aantal inventariseerders op. Verspreid over het hele land gingen ongeveer 200 vrijwilligers hun kaartblad(en) naspeuren op monumentale bomen. Het streven was om

eind '86 klaar te zijn met de inventarisatie.

De inventarisatiemedewerkers werkten aan de hand van topografische kaarten, schaal 1:25.000. Ze beschikten over een handleiding, een inventarisatieformulier, een boomhoogtemeter, een meetbandje voor het meten van de omtrek en een (eigen) fototoestel.

Niet altijd was duidelijk of een boom geregistreerd zou moeten worden. De begeleidingscommissie boog zich over de twijfelgevallen, vele honderden in die jaren. Naarmate het bestand in de computer groeide werd het toetsen van twijfelgevallen echter makkelijker.

Dieptepunt en hoogtepunt

In de winter van '86-'87 stagneerde het werk. Vele vrijwilligers bleken meerdere jaren over een kaartblad te doen of leverden de opdracht weer in omdat de hoeveelheid werk veel groter bleek dan was geschat. Het leek er werkelijk op dat dit mooie project zou stranden.

Maar zover kwam het gelukkig niet, want in de zomer van '87 kwam een kentering met de inzet van secretariatsmedewerkers. Het ministerie van LNV, het Prins Bernhard Cultuurfonds en enkele particuliere organisaties zorgden voor het broodnodige extra budget.

Van een heel andere zijde kwam ook waardering voor het project. De Bomenstichting kreeg de nationale 'European Conservation Award', een prijs voor vernieuwende natuurbescherming, uitgeschreven door de Conservation Foundation en Ford. Aan de prijs was een geldbedrag verbonden van 20.000 gulden.

Start Bomenfonds

In het najaar van '89 was 85% van de kaartbladen verwerkt en Bomennieuws kwam met een speciaal themanummer. In de tabellen op de volgende bladzijde is de situatie van toen vergeleken met die van nu.

In 1990 was HET moment daar: het Register was officieel af en klaar voor verder bijhouden. Dhr. Duffhues, directeur van de directie Bos& Landschapsbouw van het ministerie van LNV nam het register in ontvangst. Prompt volgden besprekingen over een subsidiemogelijkheid voor het onderhoud van de monumentale bomen. Onze vraag kwam op het goede moment, want privatiseren was 'in'.

vervolg op blz. 7

Monumentale
paardekastanje bij
de Koekamp in
Den Haag.

foto: Jan Kees in 't Veld

Bomennieuws - herfst 2004

van Monumentale bomen

WAPENFEITEN

Geregistreerde bomen hebben in het algemeen geen officiële beschermde status, maar het feit dat ze geregistreerd zijn helpt vaak wel bij acties, als deze bomen bedreigd worden door bouwplannen etc. Enkele voorbeelden uit de tijd dat de bekendheid van het register sterk in opkomst was.

1994: wordt een monumentale paardekastanje aan de Leeuwenlaan te 's-Graveland bedreigd door bouwplannen voor een appartementencomplex. Na protesten van de omwonenden en Bomenstichting worden de plannen zodanig gewijzigd dat de boom kan blijven staan.

1994: De hele beplanting van de Westerstraat te Wormerveer wordt bedreigd. De Bomenstichting vecht het oordeel over de conditie van de bomen aan. Met succes: het grootste deel van de monumentale bomen mag blijven staan.

VOORJAAR '96: vier oude iepen bij de Hofstuin in Hillegom worden gered van kapplannen.

VOORJAAR '97: de monumentale paardekastanje aan de Koekamp in Den Haag staat in de weg voor een reconstructie van de wegen eromheen. Na vasthoudend bezwaar van de Bomenstichting (contactpersoon Dick Polvliet) wordt 'kappen' gewijzigd in 'verplanten'. BSI-Boomverzorging uit Baarn neemt de monsterklus op zich. Daarmee werd deze boom de grootste verplante boom van Nederland (zie recente foto op de linkerbladzijde).

ZOMER '97: In de uiterwaarden bij Arnhem moet een tijdelijke ontsluitingsweg naar het industrieterrein worden aangelegd. De breedste boom van Nederland staat in de weg. Dit is een populier die decennia geleden is omgewaaid. De boom is plat liggend doorgegroeid; inmiddels zijn een reeks zeer

dikke zijtakken als nieuwe stammen gaan fungeren. De Bomenstichting bepleit met succes dat dit monument niet mag sneuvelen voor een tijdelijke weg.

foto: Edwilt Koot

Percentage geregistreerde bomen naar provincie

jaar:	binnen bebouwde kom		buiten bebouwde kom		totaal	
	1989	2004	1989	2004	1989	2004
Groningen	2,1	2,5	0,7	0,8	2,8	3,3
Friesland	5,8	5,0	1,5	1,4	7,3	6,4
Drenthe	3,2	2,2	2,6	1,6	5,8	3,8
Overijssel	3,5	5,3	3,2	3,8	6,7	9,1
Gelderland	11,0	11,4	9,1	10,6	20,1	22,0
Utrecht	5,8	5,2	3,7	3,2	9,5	8,4
Noord-Holland	4,7	7,6	2,8	1,6	7,5	9,2
Zuid-Holland	6,5	6,6	1,8	1,3	8,3	7,8
Zeeland	4,5	4,3	2,6	2,3	7,1	6,6
Noord-Brabant	12,2	10,2	4,5	4,1	16,7	14,3
Limburg	4,5	4,7	3,7	4,3	8,2	9,0
Flevoland (2 objecten in '89; 3 objecten in '04)	63,8%	65 %	36,2%	35 %	100%	100 %

Geregistreerde bomen naar eigenaar

in percentage

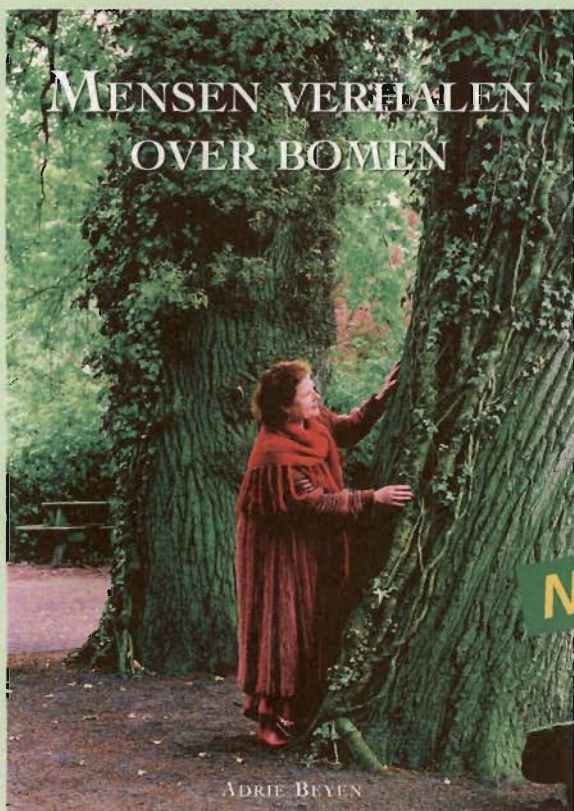
jaar:	1989	2004
Staatsbosbeheer	1,0	0,8
Overige staat	1,2	0,9
Gemeente	38,3	32,9
Provincie	0,6	0,4
Defensie	0,1	0,1
Publiekrechtelijke org.	15,8	16,0
Natuurbeschermingsorg.	1,6	2,7
Domeinen	0,3	0,3
Particulier of onbekend	41,1	45,9
	100%	100%

Bomen naar reden registratie

in percentage

jaar:	1989	2004
Monumentaal)	91,0	70,0
reservebestand *)	--	14,5
Dendrologisch	3,0	4,2
Natuurwetenschappelijk	--	0,2
Herdenkingsboom	3,0	7,2
Markeringsboom	0,5	0,7
Kruis/kapelboom	1,0	0,9
Bijzondere snoeivorm	1,0	0,8
Mythologisch	--	--
Overige	0,5	1,7
	100 %	100%

*) in de periode 1989 - 2004 groeide het register met ca 4000 objecten. Een deel daarvan is nog niet registratiewaardig bevonden en staat nog in het reservebestand.

Mensen verhalen over bomen

'Als je het even had gehad, dan klom je in de boom (...) Hij omarmde je en dan kon je nadenken over het leven, weg van iedereen. Kwaadheid, verdriet, je kon al je emoties even laten gaan.' Zo maar een citaat uit dit boek waarin 35 mensen uit het hele land hun persoonlijke verhaal vertellen over de boom of bomen die in hun leven een rol spelen of hebben gespeeld. Uit een ander verhaal: 'Zoals de maan door de takken scheen (...), dat beeld zal ik werkelijk nooit meer vergeten. Het gaf me soms een gevoel van beklemming, die confrontatie met een soort majesteitelijkheid, een grootheid die niet te vatten is in een mensenkop.'

Adrie Beyen laat een zeer gevarieerd gezelschap mensen aan het woord, zoals een kunstenaar die uitsluitend knotwil-

gen tekent, een boswachter die lyrisch is over de linde en een onderzoeker

die vertelt over de relatie tussen bomen en vleermuizen. Maar ook een scholier die opkomt voor de bomen in haar straat en een voormalig hoogleraar dierkunde die systematisch de meest bijzondere bomen in zijn woonwijk in kaart heeft gebracht. Elk verhaal zegt iets over de boom in kwestie, maar ook over de verteller. Met een paginagrote foto worden de geïnterviewden en hun boom steeds treffend en sfeervol neergezet. Verder zijn er mooie detailfoto's, en een enkele foto uit de oude doos.

Mensen verhalen over bomen is een mooi uitgevoerd, origineel en zeer prettig leesbaar boek dat je aan het denken zet over het belang van bomen voor mensen.

- 160 pagina's ■ geheel full colour ■ meer dan 150 foto's
- 21 x 29,7 cm ■ genaaid gebonden met harde kft ■ € 39,95
- ISBN 90 77408 04 5 ■ verschijnt 15 november 2004
- een uitgave van A3 boeken, Geesteren, www.A3boeken.nl

**Speciale
aanbieding
voor donateurs van de Bomenstichting**

Bestel *Mensen verhalen over bomen* vóór 15 november 2004 en u krijgt het zonder bijkomende kosten thuisbezorgd voor Sinterklaas. U betaalt dus geen € 7,- verzendkosten.

Bestelwijze: stuur het ingevulde formulier op naar de Bomenstichting, Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht of fax het naar 030 231 03 31 én maak meteen het geld over naar 45 28 03 012 t.n.v. A3 in Geesteren. Alleen als uw bon en geld voor 15 november binnen zijn, wordt uw bestelling uitgevoerd.

BESTELBON

Naam/Voorletters: _____

Adres: _____

PC/Plaats: _____

Telefoon: _____ E-mail: _____

Ik bestel _____ ex. van *Mensen verhalen over bomen* à € 39,95.
Het totaalbedrag heb ik heden overgemaakt van mijn bank/girorekening _____

Datum _____ Handtekening _____

vervolg van blz. 5

De Bomenstichting ging het Bomenfonds beheren. Jaarlijks mocht fl.100.000 worden meebetaald aan het opknappen van bomen in het buitengebied. In de jaren daarop werd het fonds uitgebreid met bijdragen van het VSB fonds en geld van een particuliere schenker. Nu kwamen ook monumentale bomen in de bebouwde kom in aanmerking voor een bijdrage. Voor het actueel houden van het Register is het controleren van de bomen essentieel. Er werd een boomverzorgers voor aangesteld: de Bomenschouw. Luc Noordman en enkele tijdelijke 'hulpschouwen' zouden in de jaren daarna in deze functie het hele land gestaag doorwerken. LNV betaalde voor de uitvoering.

Betekenis van de registratie

Van 1991 tot heden zien we een gestage uitbreiding van het register. Er blijken nog steeds bomen over het hoofd gezien te zijn, of ze bereiken inmiddels de monumentale status. Het register bevat nu ca. 10.000 objecten. Geregistreerde bomen hebben in het algemeen geen officiële beschermde status, maar het feit dat ze geregistreerd zijn helpt vaak wel bij acties, als deze bomen bedreigd worden door bouwplannen etc. Enkele voorbeelden zijn in het kader 'Wapenfeiten' te lezen.

Boek

Intussen werd hard gewerkt aan het toegankelijk maken van de monumentale bomen. Gerrit de Graaff, een enthousiaste, schrijvende bomenliefhebber en fotograaf, kwam samen met uitgever Boom in 1990 bij de Bomenstichting met een idee voor het uitbrengen van een boek. Gezamenlijk werd het plan uitgewerkt tot wat destijds een 'koffietafelboek' heette. In 1991 werd het eerste exemplaar van 'Monumentale Bomen in Nederland' aangeboden aan Ed Nijpels, voorzitter van het Wereldnatuurfonds.

Het boek verscheen in twee drukken in een totale oplage van 10.000 exemplaren en bracht duizenden mensen letterlijk bij bomen. Van 60 zeer markante monumentale bomen werd in het boek een achtergrondverhaal met een routebeschrijving gegeven. In de jaren daarna kwamen veel reacties binnen van mensen die daadwerkelijk een monument hadden opgezocht.

In 2003 was het boek uitverkocht en is de digitale opvolger in de 'lucht' gekomen. Op de internetsite van de Bomenstichting kunnen 1100 bomen en boomgroepen worden bekeken en kan informatie over hun ouderdom, omvang en locatie worden opgevraagd. In tegenstelling tot het boek, kan deze digitale verzameling steeds worden uitgebreid en aan de actuele situatie worden aangepast.

En de toekomst?

We gaan door met het registreren en controleren van Monumentale Bomen, en hebben daar gelukkig van het ministerie van LNV ook weer de financiële mogelijkheden voor gekregen. De vorm is anders dan in de afgelopen 20 jaar, maar onze aandacht voor deze beeldbepalende en toch vaak kwetsbare bomen zal onveranderd blijven.

Zagen dan maar?

Iepenspintkever, kastanjemineermot, platanenschimmel, eiken-processierups, vele soorten luizen en pluizen brengen de bomen in de krant. De aandacht voor de boom betreft niet de zorg voor de boom, maar de hinder die de krantenlezer ondervindt.

"Doe er wat aan", wil de hinderondervinder. "Gaan de bomen er aan dood?" vraagt de bomenliefhebber.

Alsof die bedreigingen niet voldoende zijn, lees ik:

"In Flevoland is de provincie bezig bomen te kappen langs de wegen. Nieuwe bomen komen zes tot tien meter van de weg te staan. Wanneer een automobilist met een wiel in de rechterberm komt, gaat hij corrigeren en stuurt heftig naar links. Zodra het voorwiel weer grip op de weg krijgt, schiet de auto pijlsnel naar links. In het slechtste geval komt hij tegen een boom aan de overkant of een tegenligger tot stilstand."

Het eerste waar de wegbeheerder aan denkt? Wegkanten veiliger maken, geleiderails plaatsen, snelheidscontroles. Tegenliggers wegdoen, want die zijn echt gevaarlijk. Bomen rooien, en dat doet hij, vlug en voordelig. Vreemd, want de oorzaak was het wiel in de wegkant.

Hij gaat 'nieuwe' bomen planten want men heeft uitgerekend dat de veilige afstand weg tot boom zes meter is. Of is het 10 meter? Of 25 meter, ook al eens als de veilige afstand vastgesteld. Ik vind, kies voor zeker, neem 50 meter. Auto's worden steeds veiliger en rijden daarom steeds sneller en verder de berm in. Een berm met na 50 meter de bomen is veilig en goed voor de ecologie en tegen de subsidiezuikerbieten. En dat in alle provincies, en niet enkel in Drenthe en Flevoland. Dan komt er van die ecologische verbindingzones ook nog eens wat terecht.

Onder de kop 'Rooien bomen spaart mensenlevens' las ik: "De loco-burgemeester vindt dat bomen die te dicht langs de rijksweg staan, moeten worden vervangen door struiken." De loco blijkt ook ecologisch onderlegd: "Als in de plaats van bomen lage struiken worden geplant, wordt de flora niet aangetast."

Het is verschrikkelijk wanneer op een zaterdagochtend om vijf uur vier jonge mensen op een verlaten rijksweg verongelukken. Hun auto werd om een boom gekruild aangetroffen. En alsof het een agressieve pitbull betrof werd de boom onmiddellijk gerooid. Dat de politicus uit het aanpalende dorp heel emotioneel reageerde en iets wilde, valt te begrijpen. De oorzaak van het ongeluk was nog in onderzoek, maar de politicus had zijn conclusie al getrokken: alle bomen weg.

Ik las een deskundige die over bomen langs wegen vertelde dat het weghalen van één boom niet zo zinvol zou zijn, omdat de kans nou juist tegen die betreffende boom te rijden zeer gering zou zijn. Maar als je ze allemaal weghaalt, dan zal het wel een ander verhaal zijn.

Een promovendus veronderstelde dat de verkeersongelukken pas zullen afnemen wanneer in plaats van de airbag een speer in de auto wordt gemonteerd, die zich bij een ongeluk in de bestuurder boort. In rooien zag hij niks.

Gun de onderzoekers en de bomen nog even tijd. Begrijp me niet verkeerd, zulke ongelukken, drama's, moeten we voorkomen. De kettingzaag is daarvoor niet de beste keuze.

Douwe van der Heij

Lusten en lasten

Nieuwe publicatie '*Zicht op bomen*'
adviseert over beleid en klachten

foto: Jeroen Westbroek

Marjan van Elstrand

In het kader van het door LNV gesubsidieerde programma Zorg en Respect streeft de Bomenstichting naar meer bekendheid van haar doelstelling bij professionele beheerders van bomen. Het gaat vooral om gemeenten, maar ook andere overheden, organisaties en particulieren, die een bomenbestand onder hun hoede hebben. Tegenwoordig krijgen we vaak als reactie: "Ja, we weten nu wel dat bomen belangrijk zijn. Vertel ons liever wat we moeten doen aan de toenemende klachten over overlast door bomen." Om aan die wens tegemoet te komen maakten we vorig jaar de folder 'de andere kant van bomen', die vooral bedoeld is voor de klagers. Eind september komt een boekje uit voor de beheerder zelf: '*Zicht op Bomen*'. Omdat de informatie daarin nuttig is voor iedereen, volgt hier een samenvatting.

Zicht op bomen

Marjan van Elstrand
uitg. Bomenstichting
64 blz.
ISBN 90-7040516-4
€ 30,-
donateurs € 25,-

Bestuurders, beleidsmakers en beheerders op het gebied van de openbare ruimte hebben de opdracht, een aangename, veilige en duurzame omgeving te bieden aan de mensen die in dat gebied wonen, werken, recreëren en zich verplaatsen. Ze moeten bij alles wat ze doen aan het algemeen belang denken: rekening houden met wat goed is voor de meeste mensen. Maar niet iedereen is hetzelfde, dus zijn er ook individuele wensen, die tegen het algemeen belang kunnen ingaan. Bij bomen kunnen ze zelfs lijnrecht tegenover elkaar staan. Bomen zijn van groot belang voor het welzijn van mensen, maar wie in de schaduw van een grote eik woont, kan daar heel anders over denken. Hoe zorgt de beheerder dat iedereen tevreden is?

In '*Zicht op Bomen*' wordt uitgelegd, dat bomen levende organismen zijn die respect en bescherming verdienen,

maar ook dat ze belangrijk zijn voor mensen. Economie, ecologie en welzijn van mensen worden beter van bomen. U hebt als lezer van Bomennieuws geen toelichting op die uitspraak nodig.

Beleid rond het belang van bomen

Om te beginnen dringt '*Zicht op bomen*' aan op het ontwikkelen van een visie op de rol van bomen: wat heb je, welke functies worden vervuld en hoe is dat in de toekomst te handhaven of te verbeteren? Die visie heeft, als het goed is, consequenties voor diverse beleidsonderdelen van de gemeente.

Een voorbeeld is een visie op groenstructuren, die als volgt luidt: 'Langs de belangrijkste verkeersaders staan of komen grote bomen om het verkeer te geleiden.' Voor de mensen van Ruimtelijke Ordening betekent dat: voldoende ruimte reserveren, aangepast ontwerpen en inrichten. Door middel van een deskundig en goed georganiseerde unit Beheer en Onderhoud worden de bomen gezond en veilig gehouden, terwijl de afdeling Vergunningverlening de bomen tegen kap beschermt. Mensen op verschillende plekken in de organisatie, zoals ontwerpers en beheerders zullen hun werk op elkaar af moeten stemmen. En vóór alles worden aanwonenden als volwaardige gesprekspartners betrokken bij alle plannen zonder dat de gemeente haar verantwoordelijkheid daarmee uit handen geeft. Alles bij elkaar ontstaat een totaal van boomvriendelijk, goed afgestemd beleid.

Individuele overlast door bomen

De individualisering van de maatschappij heeft voor bomen tot gevolg, dat veel mensen natuurlijke zaken als bladval niet meer accepteren. De gemeente en de burens krijgen de klachten en vragen zich af of ze er serieus op in moeten gaan. En hoe dan? In dit hoofdstuk van het boek worden de meest voorkomende vormen van overlast van kantttekeningen voorzien: relativerende opmerkingen en adviezen voor preventie en praktische oplossingen. Veel overlast valt te relativeren door te wijzen op de korte periode waarin deze optreedt: bladval, stuifmeel, vruchten. De angst voor het omwaaien van bomen is niet te relativeren, maar kan ondervangen worden met de combinatie van boomcontroles en voorlichting. Het zal zelden nodig zijn om bomen om te zagen. Zie verder de onderstaande tabel.

Beleid rond overlast door bomen

Ook bij beleid rond overlast is om te beginnen een visie nodig: welke vormen van overlast spelen hier een rol, welke moeten we serieus nemen en hoe gaan we om met de klagers en de klachten? Deze visie hoort bij het totale bomenbeleid en vraagt, deskundigheid en samenwerking:

- Medewerkers van 'Ontwerp en Inrichting Openbare Ruimte' zorgen, dat serieuze vormen van overlast worden voorkomen.
- Mensen van 'Beheer en Onderhoud' helpen bij het oplossen van de serieuze problemen.
- Bij 'Regelgeving en Handhaving' worden kapaanvragen beoordeeld op wat in de visie is vastgelegd.
- 'Personeel en Organisatie' reageert op klachten volgens de in de visie gemaakte afspraken, op een correcte wijze en in goed onderling overleg.
- Communicatie en Voorlichting' richten zich vooral op preventie van klachten: bomen zijn natuur en daar kun je nu eenmaal af en toe last van hebben. We hebben bomen nodig, dus zullen we een beetje overlast moeten accepteren. Bij serieus te nemen overlast kan overleg tussen beheerder en bewoner boomvriendelijke oplossingen bevorderen.

Het boekje maakt met hulp van foto's, citaten, literatuurverwijzingen en extra informatie duidelijk dat bomen een op hen afgestemd beleid nodig hebben en te belangrijk zijn om iedere individuele klacht te honoreren. Een prachtig voorwoord van Wimjoost Licht, voorzitter van de Vereniging STADSWERK Nederland, bevestigt onze stellingname.

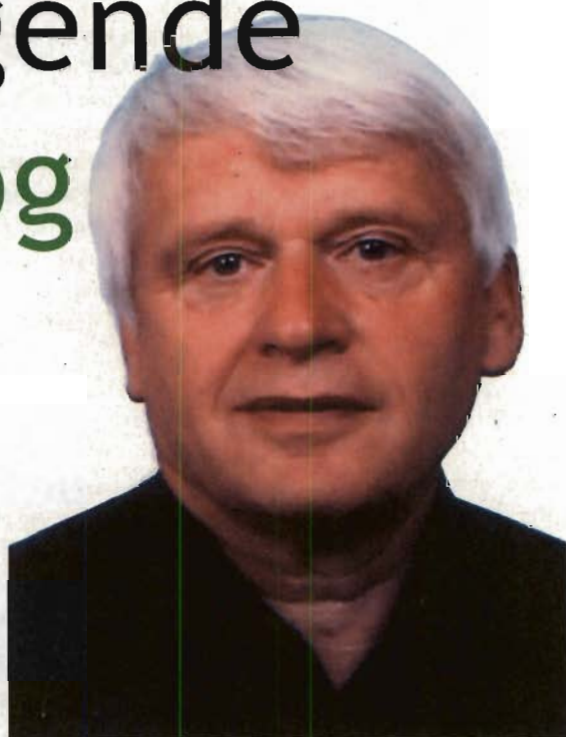
PROBLEEM	PREVENTIE	OPLOSSINGEN IN BESTAANDE SITUATIES	BOOM KAPPEN?
ongelijke verharding door wortelopdruk	goede, ruime groeiplaats; aangepaste soortkeuze	ophoging plus groeiplaatsverbetering; soms kunnen wortels verwijderd worden door een boomverzorger	zelden; zal soms nodig zijn; nooit ad hoc, maar op basis van plan
honingdauw en roetdauw door luisaantasting	aangepaste soortkeuze	terughoudend toegepaste luisbestrijding; bomen sproeien met koud water	zelden of nooit; hooguit bij ernstige overlast en unanieme aanvraag door bewoners
schaduw	aangepaste soortkeuze	in ernstige gevallen (getoetst met een lichtmeter) snoei	zelden; alleen bij unanieme aanvraag; dan niet direct 100% kap, maar bijv. om en om
bladval	niet van toepassing	voorlichting en hulp bij ruimen	nooit
angst voor omwaaien of afvallende takken	angst tegengaan door voorlichting; omwaaien voorkomen door controle (zorgplicht); soms stormankers tegen angst én schade	zorgvuldig toegepaste zorgplicht; gevaarlijke bomen behandelen of kappen	alleen als ze bij controle gevaarlijk blijken en niet meer behandeld kunnen worden
allergie voor bomenstuifmeel	niet van toepassing (aangepaste soortkeuze heeft alleen psychologisch effect en is te grote beperking sortiment)	geen (het stuifmeel komt van ver)	nooit (het stuifmeel komt van ver)
schade door zware zaden en vruchten	aangepaste soortkeuze langs wegen en op parkeerplaatsen	geen	nooit
overlast door lichte zaden en vruchten	niet van toepassing	voorlichting en een extra veegbeurt	nooit
eikenprocessierups	vroegtijdig ruimen van de nesten; bij ernstige aantasting voorlopig geen eiken meer in woonbuurten planten	bestrijding in woonbuurten	zelden of nooit
derving van inkomsten, bijvoorbeeld bij tuinders	aangepaste keuze van soort en afstand; overleg	snoei	soms, planmatig
overige 'viezigheid, griezels en gevaren'	niet van toepassing	voorlichting	nooit

Visie van de Bomenstichting op de verschillende vormen van overlast.

Piet de Jong, een zingende dendroloog

Aart de Veer

Nu dendroloog en ere-adviseur van de Bomenstichting dr. Piet de Jong (66) zijn professionele carrière achter de rug heeft, heeft hij volop tijd om zich te wijden aan een van zijn hobby's: het verzamelen en ten gehore brengen van liederen over bomen. Redacteur Aart de Veer sprak met hem over zijn werk, over de ontwikkelingen in het onderzoek, en over bomen en muziek.

Kun je iets over je levensloop in relatie tot bomen vertellen?

Ik ben boerenzoon en opgegroeid in Hazerswoude. Wij hadden een groot erf en grote moestuin en op mijn zevende ben ik al begonnen met het kweken van planten. Op het erf staan nog berken die door mij vanaf 1950 opgekweekt zijn.

Ik ben tuinbouwplantenteelt gaan studeren in Wageningen. Nog voor het afstuderen maakte ik al een studie van de bloei van de esdoorn en dit werd ook het onderwerp van een promotieonderzoek. In 1976 promoveerde ik bij Prof. De Wit en Prof. Bruinsma op het proefschrift met de titel 'Flowering en Sex Expression in Acer'. De bloei van veel esdoorns verloopt ritmisch met fasen van mannelijke en vrouwelijke bloemen. De soorten tezamen vertonen allerlei stadia in een evolutie van eenhuizig naar tweehuizig. Na een aantal jaren als

Proefstation voor de Boomkwekerij in Boskoop. Hier heb ik o.a. studie gemaakt van linden en sierappels.

Wat vind je van de huidige ontwikkelingen in jouw werkveld?

Je ziet dat steeds meer managers zonder specialistische kennis aan de top van de instituten komen te staan. Er is te weinig inhoudelijke aandacht voor het vak. Plantenkennis verdwijnt uit de studie. Studenten komen nog nauwelijks in botanische tuinen. Rondleiders zullen in de komende tijd intern moeten worden opgeleid.

Het onderzoek, ook de proefstations, valt nu allemaal onder de Wageningse kenniseenheid Plant en Omgeving. 'Boskoop' heeft alleen nog een teamleider en een sectormanager, die ook de bloembollen onder zijn hoede heeft. In Wageningen is de studierichting Tuinbouwplantenteelt met alle andere teeltrichtingen opgegaan in een studie Plantwetenschappen. Dat staat intussen wel ver weg van wat een boomkweker 'het vak' noemt. De vorming van een Nationaal Herbarium met vooralsnog drie locaties kan op termijn ook zijn invloed hebben op de nog resterende universitaire botanische tuinen.

Je ziet dat steeds meer managers zonder specialistische kennis aan de top van de instituten komen te staan.

taxonoom gewerkt te hebben op het toenmalige Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen met o.a. onderzoek aan lilies werd ik in 1977 directeur van de Botanische Tuinen in Utrecht, waaronder ook het Von Gimborn Arboretum in Doorn valt. In het kader van de vorming van een nationale plantencollectie heb ik daar studies gemaakt van o.a. berk en kardinaalsmuts. Vanaf 1988 was ik als sortimentsdeskundige werkzaam op het

Vertel eens iets over je betrokkenheid bij de Nederlandse Dendrologische Vereniging

Ik ben lid sinds 1969. Ik heb in al die jaren veel excursies georganiseerd en lezingen gehouden op studiedagen. In het bestuur heb ik 15 jaar het secretariaat bemand en ik ben nog steeds lid van de redactie van de tijdschriften *Arbor Vitae* en *Dendroflora*. Beide tijdschriften vormen thans een gezamenlijke uitgave van de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV) en de Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen. Dat is een ontwikkeling die me wél aanspreekt, omdat vakbroeders en dendrologen elkaar daar vinden. Zo krijgt de NDV nu ook de mogelijkheid om te gaan deelnemen aan de Boekenclub van de Boskoopse Culturen, die al een aantal jaren de uitgave verzorgt van boeken over bepaalde houtige gewassen. Verder ben ik lid van de Technische Keuringscommissie van de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor de Tuinbouw.

Heb je ook internationale contacten?

Ik ben uiteraard lid van de International Dendrological Society, maar die stelt inhoudelijk niet zoveel voor. Ze organiseren wel prachtige boomreizen! Ik ben lid van The Maple Society - ja, die bestaat, evenals o.a. de Conifer Society en de Oak Society, echt! In 2002 organiseerde The Maple Society een internationaal symposium in het Engelse Westonbirt Arboretum. Ik mocht daar een inleiding houden over de taxonomie van esdoorns.

Jouw onderwerp 'boomliederen' intrigeert ons zeer. Kun je er wat over vertellen?

Zingen doe ik al heel lang, maar door mijn huidige echtgenote, Lies Wimmenhove, die al jarenlang zangles had en vaak solistisch zong, kwamen we terecht bij de Schola Davidica Utrecht. Dit is een koor dat veel eisen stelt en dat leidde er toe dat ik zangles ben gaan nemen. Ik wilde op les graag 'mijn eigen' muziek zingen en ben zo op zoek gegaan naar liederen waarin bomen voorkomen. Ik zoek in antiquariaten en op internet. Ik heb interesse in alle genres, maar kom toch vooral terecht bij klassieke muziek en volksliederen. In de popmuziek is het veel moeilijker iets te vinden - misschien kennen deze muzikanten geen bomen?

Ik heb zo langzamerhand een grote collectie bladmuziek opgebouwd, waarvan ik veel liederen ook uitvoer, al dan niet met mijn vrouw. Van de liederen heb ik ook een catalogus samengesteld. Het is erg leuk om op bijeenkomsten van dendrologen met een boomlied te komen, of zelfs een klein recital te geven. Het wordt altijd bijzonder gewaardeerd.

Op wat voor manier zijn bomen verwerkt in liederen?

Ik heb een indeling gemaakt in vier categorieën, met steeds afnemende betekenis van de boom in het lied. De eerste groep bevat liederen die geheel over bomen of een boom gaan, bijv. 'Ein Fichtenbaum steht einsam' o.a. getoonzet door Liszt. Dan volgt een categorie waarin de boom een belangrijk element of thema vormt, vaak

wordt de boom 'aangesproken', zoals bijvoorbeeld 'Der Tannenbaum' (Wagner) en vele liederen met de treurwilg of linde als thema. Bij de derde categorie heeft de boom een decorfunctie: 'Stantje en Wantje' van Emiel Hullebroeck, waarbij genoemde personen in drie levensfasen onder een linde zitten. In liederen van de laatste categorie komt het woord boom of de naam van een soort

... zou ik wat meer aandacht voor de Nederlandse arboreta wel op prijs stellen.

voor, maar is dit min of meer toevallig. Voorbeeld: in 'Een liedje van de linden' van Johan Wagenaar is de beginregel 'Onder de groene linden gaat een weggetje', maar daarmee is de bijdrage van de boom voorbij. Ter illustratie is 'Jasminenstrauch' opgenomen van Robert Schumann.

Heb je nog andere hobby's?

Mijn werk is een beetje mijn hobby gebleven. Ik ben in eigen tuin en op een stukje land elders bezig met het kweken van o.a. esdoorn, berk, kardinaalsmuts en sierui. Het plan om ooit zelf ergens een arboretum te beginnen is er helaas niet van gekomen ...

Heb je nog een aanbeveling voor de Bomenstichting of Bomennieuws?

Hopelijk worden de banden van de Bomenstichting en de Nederlandse Dendrologische Vereniging in de toekomst nog hechter. In Bomennieuws zou ik wat meer aandacht voor de Nederlandse arboreta wel op prijs stellen. Het zijn zulke prachtige parken en er zijn vaak ook interessante ontwikkelingen te melden, zoals over Schovenhorst met zijn kunstmanifestaties.

Vlammende

Leo Goudzwaard &
Florentine van Eeghen

Esdoorns zijn stevige, gezonde bomen die het meest opvallen door hun vlammende herfststoot. De Noorse esdoorn kent variëteiten met rood blad die ook in de zomer een warme sfeer creëren. De gele bloemen in het voorjaar zijn een belevenis en iedereen kent de vruchten, de 'neuzen' die als helikopters naar beneden dwarrelen.

Dit artikel beschrijft alleen de Europese esdoorns, waaronder een paar oude bekende naast ook vier verrassend onbekende soorten, die best meer toegepast zouden kunnen worden. Aan het enorme aantal sierlijke esdoorns uit Azië en Noord Amerika zal een apart artikel worden gewijd.

Genus *Acer*

Het geslacht esdoorn is zeer soortenrijk en bevat een keur van bomen die onderling grote verschillen vertonen. In de machtige Gewone esdoorn, die bij de meest toegepaste bomen in bos, landschap en stad behoort, is de bescheiden Veldesdoorn nauwelijks te herkennen. De laatste kent enkele kleine cultivars die zeer geschikt zijn voor tuinen. In Europa zijn zeven soorten inheems: Veldesdoorn, Gewone esdoorn, Noorse esdoorn, Franse esdoorn, Italiaanse esdoorn, Balkanesdoorn en Tatarische esdoorn.

Deze inheemse esdoorns zijn uitermate geschikt voor beplantingen in ons cultuurlandschap. Het zijn gemakkelijke bomen, die droogte goed verdragen (in ieder geval beter dan vaak wordt beschreven). Ze zijn aantrekkelijk voor veel dieren als leef- en voedselplant. In het bijzonder de Veldesdoorn, Gewone esdoorn en Noorse esdoorn kunnen langs wegen een belangrijke rol spelen: deze vormen verbindingzones tussen kleine bossen, dorpen en steden en doen zodoende dienst als trekroute voor dieren. Esdoorns worden bestoven door insecten en zijn van belang voor allerlei kleine vliegsoorten, maar ook voor bijen als belangrijke nectarleveranciers. De verspreiding van het zaad gebeurt door de wind. In stedelijke beplantingen dragen esdoorns bij aan een beter leefklimaat en hun decoratieve rode en gele herfstkleuren en soms rode zomerkleuren verhogen de sfeer.

Zoals alle inheemse bomen, kan de esdoorn bogen op een verscheidenheid van volksnamen. De meest opvallende zijn ahorn(boom), groot booghout en boterblaar-

herfsttooi van de esdoorn

hout. De laatste naam is een verwijzing naar het gebruik om boter in te pakken in esdoornbladeren. Bekend is de winning van esdoornsiroop. Het zoete sap van de Amerikaanse suikeressdoorn *Acer saccharum* wordt in de lente afgetapt en gebruikt voor het beroemde 'maple syrup', bij ons verkrijgbaar als ahornsiroop. Het is interessant te weten dat ook in Europa pogingen zijn gedaan om esdoornsuiker te winnen uit Europese esdoornsoorten. In de 17e en 18e eeuw zijn er proefplantages aangelegd voor de suikerwinning, maar het succes bleef uit vanwege de slechte opzet van de proeven. Napoleon beval tijdens zijn bewind tot de aanleg van esdoornplantages voor suikerwinning, maar ook zijn gezag leidde niet tot het gewenste resultaat. In Midden en Oost Europa werden esdoorns gezien als hoeders tegen onheil. Door rondom deuren esdoornhout te gebruiken of er kamers mee te versieren hield men heksen en vleermuizen op afstand.

Esdoorns zijn soorten van tamelijk voedselrijke en goed vochthoudende gronden. Ze groeien van nature in hogere terreinen, want ze verdragen geen overstroming en stagnerend water. Pas vrij recent, vanaf 1850, zijn ze gaan behoren tot het Nederlandse cultuurlandschap. Vanaf die tijd kwam een grote soorten- en cultivarrijkdom beschikbaar voor parken, straten en tuinen. In de 19e eeuw lag de nadruk op het kweken van bonte en roodbladige variëteiten; pas in de 20e eeuw werden smallere straatbomen geselecteerd.

Belangrijk om te weten in verband met snoeien is dat de sapstroom van alle esdoorns al in januari en februari op gang komt. Na een beschadiging aan stam en takken op dat moment van het jaar, vloeit als gevolg van de sterk verhoogde vochtspanning in de houtvaten vocht naar buiten. Snoei en verplanting kan dus beter plaatsvinden vóór half januari, hoewel de bomen een latere snoeibeurt best wel overleven. Maar het is een lelijk gezicht als na een (te) vroege snoeibeurt 'bloedende' wonden achterblijven. Op het suikerhoudende vocht ontwikkelt zich een oranje gekleurde schimmel en ook kevers komen af op het zoete sap. Totaal bij de grond afzetten in het vroege voorjaar overleven esdoorns meestal niet.

Sortiment

Gewone of Bergesdoorn (*Acer pseudoplatanus*)

Deze boom groeit van nature in de bergbossen van Midden en Zuid Europa en is ook in Zuid Limburg inheems. De Gewone esdoorn voelt zich ook thuis in het vlakke, goed onttwaterde Nederlandse landschap en neemt in Nederlandse bossen een steeds belangrijker plaats in - dit niet naar iedereens tevredenheid. Als schaduwverdragende jonge boom is deze zeer goed in staat om zich via natuurlijke verjonging te vestigen in

onze naald- en loofbossen. Daar zorgt deze esdoorn met zijn goed verterend strooisel voor een rijke kruidenvegetatie van o.a. Salomonszegel en Dalkruid op de drogere bodems van de Veluwe, Heuvelrug en Binnenduinrand tot een zeer rijke voorjaarsflora met tientallen zeldzame bosplanten in Zuid Limburg. De citroengele bloemen hangen in trossen die in het voorjaar de hele boom overdekken.

Als straat- en parkboom wordt de Gewone esdoorn al zeer lang en met groot succes toegepast. De verschillende cultivars zijn overigens pas beschreven vanaf 1828. Goede park- of tuinbomen zijn 'Brilliantissimum' die roze en groengeel uitloopt in het voorjaar en 'Leopoldii' met witbont blad. 'Purpureum' en 'Atropurpureum' hebben een purperrode bladonderzijde. Als straatboom worden vaak 'Erectum' en 'Rotterdam' toegepast, die opgaande takken hebben en in de jeugd een smalle groeiwijze. 'Negenia' vormt een regelmatige maar brede kroon en wordt veel toegepast in lanen. Lanen en straten met een beplanting van uit zaad gekweekte bomen met meer gevarieerde kroonvormen kunnen overigens mooier uitpakken dan een strakke laan bestaande uit dezelfde cultivar. Het is maar wat je mooier vindt.

Het hout van de Gewone esdoorn behoort tot de mooiste houtsoorten die we kennen. De lichte kleur en fijne structuur maken het hout zeer gewild als meubel- en vloerenhout. Het is hard, maar niet erg duurzaam en minder geschikt voor buitentoepassingen. Het is ook gezocht voor klankkasten van muziekinstrumenten.

linker bladzijde,
van boven naar
beneden:
Veldesdoorn - *Acer
campestre*
Noorse esdoorn -
Acer platanoides
Gewone esdoorn -
*Acer
pseudoplatanus*

hieronder: liagen
van veldesdoorn.

Veldesdoorn of Spaanse aak (*Acer campestre*)

De Veldesdoorn is inheems en reeds zeer lang in cultuur, maar cultivars van deze soort verschijnen pas vanaf 1900.

De boom is herkenbaar aan de kleine bladeren met afgeronde lobben en de takken die vaak zijn bezet met kurkachtige lijsten. De herfstkleur is diepgeel.

Van nature groeit de Veldesdoorn op voedselrijke en vochtige plaatsen en kan deze goed tegen schaduw. Veldesdoorns zijn vooral geschikt als stadsbomen omdat ze goed bestand zijn tegen luchtverontreiniging en

Het woord esdoorn

Het woord esdoorn, dat tot 1947 volgens de spelling van De Vries en Te Winkel als eschdoorn geschreven werd, is samengesteld uit de woorddelen es en doorn. In de vruchten is er een gelijkenis met de es (*Fraxinus*) maar doorn is onverklaarbaar - esdoorns hebben immers geen doornen.

Het WNT (Woordenboek der Nederlandsche Taal, vele malen breder dan de 'Dikke Van Dale') noemt het in 1657 gebruikte esselteer als eerste vergelijkbare woord. Maar daarin heeft teer vermoedelijk meer te maken met oude Germaanse vormen van boom (vgl. Engels tree) dan met doorn.

Het in Nederland weinig meer gebruikte synoniem ahorn komt uit het Duits (Ahorn) en is waarschijnlijk ouder dan esdoorn. De wetenschappelijke naam *Acer* is hiervan afgeleid.

Dat de esdoorn in veel landen pas na de Middeleeuwen is ingevoerd kan een verklaring zijn voor de diversiteit in gebruikte woorden (b.v. Frans érable, Engels maple, Zweeds lönn).

AdV

De hoek waaronder esdoornzaden aan elkaar zitten is bepalend voor de soort. De bovenste is van de noorse esdoorn, daaronder die van de gewone esdoorn. De zaden van de noorse esdoorn zijn bovendien veel groter.

snoei. Ze worden veel gebruikt als hagen en blokhagen, hoewel blokhagen tegenwoordig vaak worden vervangen door hout dat minder onderhoud vergt. Aanplant als kleinere straatboom is zeker aan te raden, want dit is een langzame groeier, die sterke snoei verdraagt. De boom kan een uiteindelijke hoogte bereiken van 10-20 meter afhankelijk van de droogte van de grond.

rechts: Kleinere cultivars zijn o.a. 'Elsrijk', een uitstekende meeldauwvrije straatboom met kleinere bladeren en een ovale tot ronde kroon. Deze verdraagt verhardingen en bereikt een hoogte tot 12 m. Mooie cultivars voor tuinen zijn 'Nanum' tot 3 m hoog met een ronde kroon

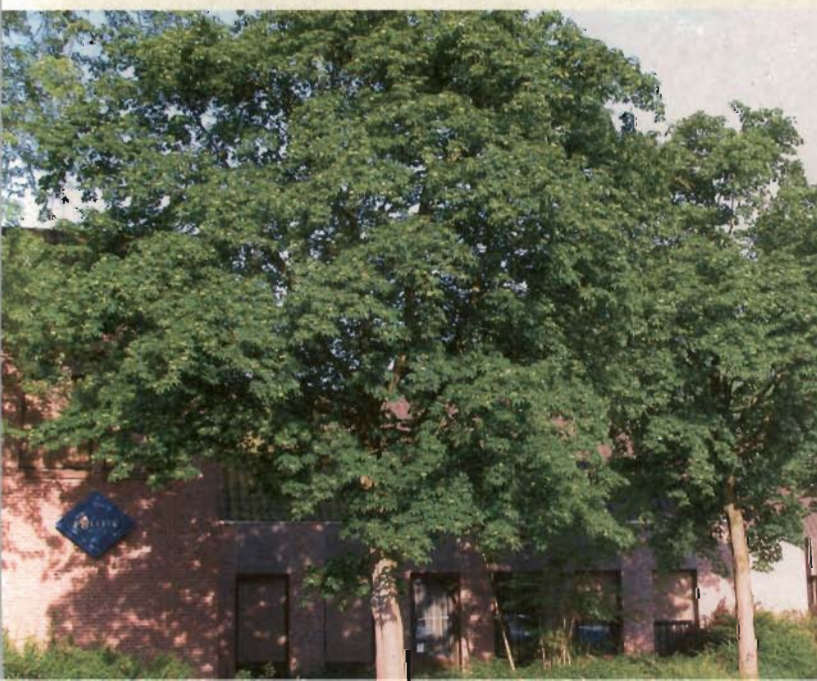
en 'Red Shine' met dieprood jong loof verkleurend naar bronsgroen in de zomer. 'Red Shine' bereikt een hoogte van 6-10 m en is daardoor ook als straatboom geschikt. *Acer x zoeschense* 'Annae' (6-10 m) is een hybride van de Veldesdoorn en de Turkse *Acer cappadocicum*, met prachtige rode twijgen en bladstelen aan een breed spreidende kroon.

Noorse esdoorn (*Acer platanoides*)

De Noorse esdoorn groeit van nature in Noord Oost en Noord Europa en wordt 15-25 m hoog. Hij is te herkennen aan de spitse en getande lobben van de bladeren, een bladsilhouet dat lijkt op dat van de Suikeresdoorn in de Canadese vlag. Dat is echter een heel andere soort (*Acer saccharum*). Hoewel niet officieel inheems, is de Noorse esdoorn na de Gewone esdoorn en de Veldesdoorn wel de derde soort die in onze bossen spontaan voorkomt op dezelfde groeiplaatsen. De bloei in het voorjaar is fantastisch: vroeg in maart is de kroon volledig bedekt door gele bloemen die veel insecten trekken. Hier staan de bloemen in opstaande tuilen, waardoor de bloei extra opvalt. Opvallend in het cultivarsortiment zijn de kleurige variëteiten, zoals de witbonte 'Drummondii', de donkerrode cultivars 'Faassen's Black' en 'Crimson' (beide vanaf 1936), de roodbruine 'Goldsworth Purple' (1947) en de roodpaarse 'Royal Red' (1963).

In openbare beplantingen kan men met Noorse esdoorns een kleurig effect bereiken. Door de bloei in maart, het blad van de bonte cultivars in de zomer en de gele en rode herfsttinten zijn ze drie seizoenen lang decoratief. Een veel gebruikte cultivar is de bekende Bolesdoorn (*Acer platanoides* 'Globosum'), helaas te pas en te onpas toegepast op velerlei plaatsen waar deze niet mooi is. In de openbare ruimte komt de boom pas goed tot zijn recht als deze kan uitgroeien tot een parasolachtige kroon waar je onderdoor kunt lopen, bijvoorbeeld op promenades.

Smalle cultivars die toepasbaar zijn in nauwe doorgangen zijn 'Olmsted' (1955), 'Columnare' (1878), 'Emerald Queen' (1961) en 'Fairview', een van de nieuwe Amerikaanse selecties.

foto's op deze bladzijde: Leo Goudswaard

Mediterrane esdoorns

Deze bomen zijn behalve warmteminnend ook meer droogteresistent dan hun noorderburen. Ze zijn een goed alternatief voor de ons bekende esdoorns en essen, die zeer veel worden aangeplant in de stad, maar als volwassen bomen vaak problemen krijgen met te droge en te krappe groeiruimtes. Dit geldt voor de Italiaanse esdoorn en voor de Franse esdoorn die van nature samengroeien met o.a. Pluimes en Hopbeuk. Samen met de Balkan-esdoorn - *Acer heldreichii* die overigens weinig sierwaarde heeft - behoren ze bij de soorten die hitte en droogte goed kunnen weerstaan. Hebben deze soorten in de jeugd wel enige beschutting nodig tegen sterk vriezende en uitdrogende wind, als volwassen boom zijn ze volledig winterhard. De enkele volwassen exemplaren in botanische tuinen zijn hiervan het bewijs. De hierna volgende bomen hebben dus zeker goede toepassingsmogelijkheden.

De Italiaanse esdoorn (*Acer opalus*) is weliswaar al van heel vroeger bekend, maar behoort nu tot de zeer zelden voorkomende soorten in enkele botanische tuinen, o.a. in Wageningen, Utrecht en Beervelde (B.). De bloemen staan in dikke trossen aan de kale takken in het voorjaar en de herfstkleur is vlammen geeloranje. Deze was naast de meer bekende Zilveresdoorn en Suikeresdoorn een van de eerste sierbomen met bijzondere herfstkleuren die al in het midden van de 18e eeuw de tuinen van Europa sierden. Het zou bij ons een prima straatboom kunnen zijn met een hoogte tot 10 m. In Nederland kennen we de goed winterharde ondersoort *A. opalus* ssp. *obtusatum* met stompe bladlobben en sterk behaard blad. In Italië groeit deze samen met *Quercus frainetto*, *Quercus cerris*, *Tilia tomentosa* en *Tilia petiolaris*, waarvan de eerste drie goede bekenden zijn in onze steden.

De Franse esdoorn (*Acer monspessulanum*) is een kleine, vaak meerstammige boom van 6 tot 8 m hoog met een even brede kroon. Deze boom wordt slechts zelden in cultuur aangetroffen in een grote tuin of park in Nederland. Deze warmteminnende boom komt in de

binnenstad goed tot zijn recht en blijft klein van stuk met op den duur een breed spreidende kroon. Het silhouet is opvallend, maar de sierwaarde wordt vooral bepaald door de kleine drielobbege blaadjes, roodachtige vruchten en gele herfstkleuren. De boom groeit van nature in Frankrijk en langs enkele grote Duitse rivieren, zelfs in het Midden-Rijngebied, maar heeft Nederland nog niet spontaan bereikt. Het groeigebied is Centraal Europa en het Middellandse Zeegebied. Deze werd voor het eerst ontdekt in de buurt van de Franse stad Montpellier, waarvan Linnaeus de naam *monspessulanum* heeft afgeleid. Door de brede groeiwijze is dit geen straatboom, maar wel een hoom die het goed doet op droge of kalkhoudende bodems op pleinen, parkeerplaatsen en in parken.

Lobel's esdoorn (*Acer cappadocicum* subspecies *lobelli*) is in Nederland beter bekend onder de naam *A. cappadocicum* 'Lobel'. Deze boom lijkt op de Noorse esdoorn, met als enige verschil dat het blad tussen de bladlobben niet getand is. Het is de bekendste van de Mediterrane esdoorns, een soort die van nature groeit in Zuid Italië en in de bergen van Calabrië en Sicilië. Lobel's esdoorn is een tamelijk vaak aangeplante straatboom met als bijzondere sierwaarde de rood uitlopende bladeren en blauw berijpte twijgen. *A. cappadocicum* 'Aureum' heeft een opvallend mooie gele zomer- en herfstkleur.

Een andere, in ons land onbekende Europese soort is de **Tatarische esdoorn** (*Acer tataricum*). Deze stamt uit Zuidoost Europa maar heeft zijn verspreidingsgebied naar het westen uitgebreid tot in Oostenrijk en Hongarije. De Tatarische esdoorn is een kleine boom (9 m) en stelt weinig eisen aan de bodem. De herfstkleur is rood. Er groeien alleen enkele exemplaren in botanische verzamelingen. De ondersoort *A. tataricum* subspecies *ginnala*, oorspronkelijk uit China, kennen we beter. Deze kleine boom met brede kroon, drielobbig blad en oranje tot rode herfstkleur, verdraagt droogte uitstekend.

links: Franse
esdoorn - *Acer*
monspessulanum
onder:
Italiaanse esdoorn -
Acer opalus

Leo Goudzwaard
leidt Bomenkennis-
Cursussen en
verzorgt cursussen
en lezingen in
boomsoortenkennis
en toepassing in de
openbare ruimte.

Copijn Utrecht
Realisatie en Boomspecialisten

Gageldijk 4f
Postbus 9177
3506 GD Utrecht
Tel: 030-2644333
Fax: 030-2612140
E-mail: info@copijn.nl

boomverzorging • boomverplanting • boomtechnisch onderzoek en advies • boombeheer • tuinaanleg- en onderhoud • binnenbeplanting

Uw specialist voor de bomen

DE DROOM VAN ELKE BOOM

IMPULSHAMER

BELU-systeem

BOOMBEMESTING

ANTIWORTELFOLIE

ITS LEVERT

BOOMONDERZOEKSAPPARATUUR

- Impulshamer
- Resistograaf
- Fractometer
- Aanwasboor
- Penetrograaf
- Zuurstofmeter

STANDPLAATSIINRICHTING

- BELUchtingssystemen ®
- VENTilatiesystemen ®
- Aereal tube ®
- WALU roosters
- Kroonverankering

STANDPLAATSVERBETERING

- Hokan
- Algihum
- Dendrovorm ®
- Dendromix ®

ANTIWORTELFOLIE DENDRO R.B. ®

- als wortelscherm bij:
- Verhardingen
- Kabel- en leidingsystemen

Bezoek ook onze website: www.poelbosbouw.nl

ITS - International Tree Service bv
Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
(Apeldoorn)

Telefoon: 0577-456561
Fax: 0577-456532
GSM: 06-53491303
E-mail: its@poelbosbouw.nl

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

**VAN JAARVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG**

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66
www.boomtotaalzorg.nl

Boomverzorging
 Boomverplanting • Postbus 1 • 2970 AA Bleskensgraaf • Telefoon 0184 698 989 • Fax 0184 698 990

Er is maar één Nationale Bomenbank

Boombeleid en beheer

Boomtechnisch advies

Boomonderhoud

Leveren en (ver)planten

Standplaatsverbetering

Ziekten en plagen

www.bomendienst.nl

Bomendienst

BOMENDIENST is een onderdeel van de BTL-GROEP

Tel.: 055 - 59 99 444

Bomendienst bewijst uw bomen een dienst

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering
Vredesteinsestraat 4
6665 LG Driel
tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65
fax : 026-47 23 823
E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl
www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

Plannen voor bomen in woon- en werkomgeving?

Todo maakt plannen voor het behoud en ontwikkelen van de boomstructuur als onderdeel van de gehele openbare ruimte. Het belang voor de lange termijn wordt zeker gesteld.

Kennis en ervaring:

- Functies van de openbare ruimte
- Voorwaarden en knelpunten bij beheer groen
- Behoud van groen en bomen
- Procedures en projectorganisatie tbv overheid

Wat kunnen wij voor u betekenen:

- Opstellen bomenplan
- Opstellen groenplan, waardebeoordeling
- Ontwerp en inrichtingsplan buitenruimte
- Projectleiding bij plannen buitenruimte

Todo werkt bij voorkeur in nauwe samenwerking met de opdrachtgever en andere betrokkenen. Wij bieden u kennis en ondersteuning en leveren maatwerk op basis van onze ruime vakkennis en ervaring. Wij zijn in staat om kort en bondig te rapporteren en illustratieve ontwerpplannen te presenteren.

Postbus 103, 4100 AC Culemborg, telefoon (0345) 51 09 10, mail@todo-culemborg.nl, www.todo-culemborg.nl

Bomenwacht Nederland

BOMEN IN BEELD

Bomenwacht Nederland is een onafhankelijk adviesbureau dat uiteenlopende boomtechnische projecten uitvoert. Veelal in opdracht van (semi-) overheidsinstellingen, bedrijfsleven of particulieren. Flexibiliteit, kundigheid en kwaliteit staan centraal. Bij Bomenwacht Nederland bent u verzekerd van een objectief advies.

Voor meer specifieke informatie, aanvragen van de bedrijfsbrochure of een afspraak kunt u geheel vrijblijvend contact met ons opnemen. Wij zijn u graag van dienst.

Bomenwacht Nederland B.V.
 Nieuwe Tiendweg 18
 Postbus 157
 2920 AD Krimpen a/d IJssel

T (0180) 59 05 72
 F (0180) 59 04 12
 E info@bwnl.nl
 I www.bwnl.nl

UW BOMEN

- Boomtechnisch onderzoek en advies
- Nazorg bij te (ver)planten bomen
- Inventarisatie boombestanden
- Boomwaardebepaling en -taxaties
- Beheerplanning
- Projectbegeleiding

ONZE ZORG

- Onafhankelijk adviesbureau
- Flexibele houding
- Oplossingsgerichte adviseurs
- Objectief advies
- Kwaliteitsrapporten
- Snel ter plaatse

Bomen geplant en gekapt in Velsen

Bomen en groen hebben al levenslang mijn belangstelling. Als nieuwkomer in Driehuis, gemeente Velsen, neem ik als vanzelf het bomenbestand in mij op. Ik heb mij nog niet terdege in het bomenbeleid van de gemeente verdiept, maar ik weet dat er een bomenbeleidsplan bestaat. Soms valt het op hoe in ongunstige omstandigheden toch bomen tot groei worden gebracht. De tochtige Lange Nieuwstraat in IJmuiden is met iepen en witte prunus heel herbergzaam gemaakt. Achter het stadhuis is het plein voor de bibliotheek en Albert Heijn met een enkele kastanje aangenaam om te vertoeven. In het duinterrein ten noorden van de Heerenduinweg zijn zieke iepen vervangen door jonge beuken.

Maar wat zijn er ook veel bomen gekapt in het jaar dat wij hier wonen!

Soms is het te begrijpen als alle iepen, ongeveer veertig jaar oud, langs de meer dan een kilometer lange Van Houtenlaan in Velsen-Zuid moeten worden gekapt. De één na de andere boom kreeg er iepziekte. Volgens de plannen komt er wel nieuwe aanplant. Alleen zal het jaren duren voor de laan weer een beetje oogt. Ook bij rioleringswerkzaamheden is het kennelijk onvermijdelijk de bestaande bomen allemaal te verwijderen.

Dikwijls is het kappen voor een nieuwkomer onbegrijpelijk. De flat die wij in 2002 kochten, lag, hoewel pas zes jaar oud, aardig in het groen. De bomen van middelbare omvang in het trottoir waren tijdens de bouw met zorg omgeven. Aan de overkant van de weg lag, ter maskering van een hoog hek met daarachter een parkeerterrein, een gezellige strook struikgewas. Hierin iepjes, elzen en zelfs wat bloeiende heesters. Een transformatorhuisje was mooi gemaskeerd, een bankje stond uitnodigend in de zon en uit de wind en de strook bood beschutting aan kleine vogels.

Maar toen we hier begin 2003 kwamen wonen, zag het er al een stuk minder groen uit. Eén van de straatbomen was gekapt, hij zou ziek zijn geweest. We hoorden dat voor een andere, met een plakoksel, een kapvergunning was verleend. Volgens mededeling van de

gemeente is nieuwe aanplant niet mogelijk vanwege aanwezige leidingen en omdat de grond teveel verdicht is om een jonge boom te laten aanslaan. Alle moeite om de bestaande bomen te sparen is dus voor niks geweest. Bovendien werd op een kwade morgen, zonder dat iemand van de bewoners er in was gekend, de gehele strook struikgewas gekapt en gerooid. De reden: De iepjes waren ziek, die er tussenuit te halen kon niet; de leerlingen van de nabijgelegen school lieten er rommel achter en de patiënten van het verpleeghuis in de buurt, die af en toe met hun wagentjes daar worden rondgereden, hadden last van overhangende takken. Snoeien en saneren was te duur. Nieuwe aanplant niet zinvol, want het terrein en de gebouwen achter het hek, nu nog in gebruik bij de Marine, zouden op termijn - over vijf à tien jaar (sic!) een andere bestemming krijgen. Als troost werd er een niet duurzaam wilde plantenmengsel ingezaaid. Het allerergst was echter het omhakken vorige zomer, van meer dan dertig! eeuwenoude eiken langs de Driehuiserkerkweg tussen de buitenplaatsen Waterland en Velserbeek. Een oeroude weg, zo mooi als er in Zuid-Kennemerland bijna niet meer te vinden was. In een week voor altijd ontlusterd.

Nog is het hier mooi met een strook buitenplaatsen aan de oostzijde en de terreinen van Natuurmonumenten in het westen. Maar er zijn plannen voor veel nieuwbouw. Het gemeentebestuur heeft een structuurvisie laten opstellen en een Lokaal Verkeers- en Vervoersplan ontwikkeld, dat voor bomen en groen niet veel goeds voorspelt. De Bomenstichting vraag ik, met haar reputatie en kennis eens naar de gemeente Velsen te kijken. U zou er Velsen een grote dienst mee bewijzen. Zelf ben ik hier nog onvoldoende ingevoerd om met enig gewicht zaken te berde te kunnen brengen.

Jet van Voorst Vader-Duyckinck Sander, Driehuis (gem. Velsen)

Dit is een enigszins ingekorte versie van de ingezonden brief.

Boombandenlichter!

Achterop het lentenummer staat een stukje onder de titel 'Goede daad bestraft': een goed bedoelende boomverzorger verlost ongevraagd een particuliere boom van knellende boombandjes. Hij had dat niet ongevraagd moeten doen, daardoor raakt hij in de problemen. Kijk, bij een hulpbehoevend dier ben je op grond van wetten en regels verplicht de nodige hulp te bieden, ook al is dat dier van een ander en ook al doe je dat ongevraagd. Bij bomen echter ligt dat anders, zo leert dit artikelje.

Ik herkende mij wel in deze 'boomverlosser', want ook ik heb ongevraagd menig boom verlost. Maar dat betrof altijd openbare bomen. Het is triest om te moeten vast stellen dat tot op de dag van vandaag hele 'volksstammen' bomen op openbaar terrein aan hun boomband-lot worden overgelaten! Kijk maar om je heen: een product waar een boomkweker jaren zijn best op gedaan heeft wordt, nadat het eenmaal aangeslagen is, vergeten. En dan komt de sluipmoordenaar van een boomband die de boom langzaam maar zeker of doodt of in ieder geval zwaar beschadigt. In de beginjaren heeft de boom die banden nodig om hem de kans te geven op een stabiel bestaan. Is die stabiliteit eenmaal bereikt dan zijn banden niet meer nodig. Eigenlijk zouden ze na verloop van 2 of 3 jaar gewoon moeten oplossen. Wat dat betreft doen ze het in Duitsland volgens mij beter, daar heb ik boombanden gezien, gemaakt van een natuurlijk materiaal dat na enkele jaren oplost, dan wel zijn trekkracht verliest. Maar wat doen wij, bijna on-Nederlands gründlich: wij gebruiken boombanden van de meest onafbreekbare soort. Volgens mij is zo'n band veel duurder en ben je verplicht na enkele jaren stuk voor stuk al die banden weer door te snijden. Ik zie geen enkel voordeel in de Nederlandse methode. Kan iemand mij vertellen waarom wij dat nog steeds zo doen, waardoor mijn hiervoor beschreven mede-boombandenlichter zelfs enkele uren in de cel heeft moeten doorbrengen?

Peter Lommerse, Abnere

Minder groen op straat (slot)

In het lentenummer (2004) startten we een discussie over de afname van het aantal straatbomen en vroegen u: is dit een kwestie van bezuinigingen, ruimtegebrek of kwaliteitsverbetering? In het zomer-nummer reageerden bewoners op de stellingen en later kregen we nog meer brieven van bewoners. We wilden ook een groenbeheerder aan het woord laten. Douwe Fokkema (afdelingsmanager rayonbeheer in Rheden) bleek bereid om te reageren.

"Gemeentes worden al jaren lang geconfronteerd met teruglopende financiële middelen op elk beleidsveld. Bezuinigingen zijn niet leuk maar maken je bewuster, bij bomen bijvoorbeeld van de functie in het groene raamwerk. Bewuster ook over groeivoorwaarden, sortimentskeuze en aantal (enkele grote of vele kleintjes).

In het Groenstructuurplan (2002) beschrijven we de groene karakteristieken van de dorpen en deelgebieden. Bij wijzigingen in de openbare ruimte sluiten we met eventuele nieuwe beplanting aan op de karakteristieken van de betreffende omgeving. Ook staat in het plan dat bomen in de groene hoofdstructuur uiteraard wel nodig zijn, maar niet klakkeloos in iedere willekeurige straat geplant kunnen worden.

Bomen hebben ruimte nodig, dan valt er te genieten. Je wordt toch treurig van wegwijnende bomen? De gemeente Rheden heeft het afgelopen jaar geïnvesteerd in bomen door bijvoorbeeld een gedeelte van het trottoir op te heffen en daar gazon van

te maken, waardoor ze meer lucht en vocht krijgen.

De gemeente Rheden bevindt zich in de gelukkige omstandigheid dat de Veluwezoom en vele cultuurhistorische lanen of landgoederen vanaf veel plekken zichtbaar zijn. Bomen en boomlanen horen bij de gemeente Rheden. Maar dit is niet overal te realiseren en niet overal wenselijk. Daar waar ze gewenst zijn, investeren we! Ons handelsmerk is: overleg met de bewoners."

Het valt niet mee je te realiseren dat de klachten van de Rhedense bewoners en het enthousiaste (ingekorte) verhaal van Douwe Fokkema over dezelfde gemeente gaan. Ik begrijp de boosheid en onmacht van bewoners, maar ook de zin "bezuinigingen maken je bewuster" in het verhaal van Fokkema. Er is in het verleden gesmeten met nieuwe bomen, en niet altijd even bewust en deskundig. Nu is er behoefte aan kwaliteitsverbetering binnen de financiële mogelijkheden en beperkingen. Of anders gezegd: de financiële beperkingen dwingen de gemeenten anders te werken.

Ik blijf erbij, dat het weghalen van gezonde bomen als bezuinigingsmaatregel absurd is. Er zijn wel betere manieren om geld te besparen in het groen, bijvoorbeeld door beter overleg tussen ontwerp en beheer. Wel is het logisch als slechtgroeiende, overlast gevende straatbomen in groene wijken worden weggehaald. Ook vind ik, dat je voor hetzelfde geld beter één goedgroeiende boom kunt planten dan tien miezertjes. Gemeenten zouden verder veel beter moeten overleggen met hun klanten, de bewoners. Geef ze inzicht in de beschikbare financiële middelen en laat ze meepraten over de noodzakelijke keuzes. Dat zou een heel boel wederzijds onbegrip voorkomen.

Marjan van Elsland

Mastjaar van de eik in aantocht!

De zomereiken dragen dit jaar opvallend veel eikels en ook de hoeveelheid rijpe beukennoten is enorm. Jaren met rijke vruchtdracht worden mastjaren genoemd. Vooral vroeger, maar ook nu nog dienden de vruchten als varkensvoer en werden op grote schaal verzameld. De oorzaak van mastjaren is niet geheel bekend, maar gunstige omstandigheden tijdens de bloei zijn wel van invloed.

Hond vergrijpt zich aan boomstammen

BAARN - In de zomermaanden werden tientallen bomen bij de stamvoet beschadigd door vermoedelijk een Staffordshire Bull Terrier. Sommige bomen werden zo ernstig toegetakeld door de kaken van het dier dat ze moeten worden vervangen. De schade bedraagt tussen de 10.000 en 15.000 euro.

Bomendienst onder dak bij BTL

APELDOORN - De Bomendienst van het cultuurtechnische bedrijf en ingenieursbureau Arcadis is van eigenaar verruild. Bureau voor Tuin- en Landschapsverzorging (BTL) in Haaren heeft de Bomendienst overgenomen. Het is al de tweede keer dat de Bomendienst van eigenaar is veranderd. De dienst begon als onderdeel van de Heidemij, werd later een werkmaatschappij van Arcadis en is nu van BTL. Dit landelijk opererend bedrijf met achttien vestigingen en 550 werknemers krijgt met de Bomendienst een nieuwe loot gespecialiseerd in boomverzorging.

Fruitteeltmuseum vernieuwd

DOESBURG - De Stichting Behoud en Bevordering Fruitcultuur realiseert een aanzienlijke vergroting van haar museum 't Olde Ras. Met behulp van vrijwilligers wordt onder architectuur een museum van 320 m² gebouwd. Door de uitbouw kunnen de oude fruitteeltgereedschappen beter worden uitgesteld.

Medewerkers hopen de werkzaamheden af te ronden vóór de jaarlijkse grote fruittentoonstelling die dit jaar plaatsvindt op 13 en 14 november. Er zijn dan ongeveer duizend verschillende rassen te bewonderen. Nadere informatie is te vinden op de website: tolderas.nl.

Bomenbordjes herzien en uitgebreid

De Bomenstichting levert al jaren een serie bordjes met beschrijvingen en illustraties van boomsoorten en heesters. De afgelopen maanden is gewerkt aan een complete herziening en een uitbreiding van de serie.

De bomenbordjes geven een korte beschrijving van wetenswaardigheden over de betreffende soort. Bij de herziening zijn de teksten geactualiseerd en is ook de wetenschappelijke naam toegevoegd. Daardoor zijn de bordjes meer soortspecifiek geworden. Kenden we in het verleden alleen de berk, nu is er speciaal voor de ruwe en de zachte berk een bordje beschikbaar. Iets dergelijks is voor meer boomsoorten gedaan.

De vormgeving is gemoderniseerd. Aan de serie zijn ruim twintig nieuwe boombeschrijvingen toegevoegd en daarmee komt het totaal op negentig titels: 54 soorten loofbomen, 13 coniferen en 23 heesters.

Nieuw is ook dat het productieproces is gedigitaliseerd. Daardoor is het mogelijk tegemoet te komen aan specifieke wensen van de afnemer met betrekking tot de tekst of bijvoorbeeld het invoegen van een of meer logo's.

Voor de bevestiging werd een nieuwe staander ontwikkeld. Voor meer informatie daarover kunt u een e-mail sturen naar fmoens@bomenstichting.nl.

De bordjes kosten € 39,50 incl. BTW. Een compleet overzicht is te vinden op de website van de Bomenstichting (www.bomenstichting.nl), waar u ook een bestelformulier kunt downloaden. Het overzicht sturen we ook toe op papier na een telefonisch verzoek.

DE STELLING

'Opkronen is winterwerkverschaffing'

Het zaagwerk aan bomen, opkronen genoemd, wordt veelal uitgevoerd als winterwerk door ondeskundig personeel. Het is vaak niet nodig voor het verkeer en kan zeer schadelijk zijn indien het niet door vakmensen wordt uitgevoerd.

We zijn benieuwd naar uw mening over bovenstaande ongenueanceerde stelling. U kunt deze sturen naar de redactie:

Bomennieuws, Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht, fax 030-2310331 of fmoens@bomenstichting.nl

Op de stelling in het vorige nummer 'Het planten van bomen in opgeknapte en nieuwe winkelcentra is, gezien de resultaten, louter geldverspilling' kregen we welgeteld twee reacties, maar beide met een waardevolle inhoud.

H. Dankers uit Oisterwijk vindt de drie bomen in de Rotterdamse koopgoet een succes. Dat is natuurlijk prima. Als deze bomen met zoveel zorg zijn neergezet dat ze er ook echt kunnen leven, dan is dat heel goed en zeker geen kostenverspilling. Of daar in dit geval sprake van is, is ons niet bekend. Als echter de bomen door kunstenaars bedacht zijn, dan is dat veelal een reden om je zorgen te maken over de groeimogelijkheden van de bomen. Boomkunde is in het algemeen niet het sterkste punt van een kunstenaar.

Wil Heefer uit Berkel-Enschot gaat voor haar boodschappen naar het gedeeltelijk overdekte winkelcentrum Eikenbosch. Hoe het centrum aan de naam komt laat zich makkelijk raden. Maar, schrijft Wil, er is amper meer een eik te bekennen, laat staan een bos. Bestaande bomen legden snel het loodje. Jonkies redden het ook niet.

Als men klanten wil trekken die langer blijven, is het zaak om de boel van levend groen te voorzien; vooral in de zomer is het dan een stuk aantrekkelijker (schaduw). In overdekte centra zijn zelfs kunstbomen, echte stammen met kunstblad, niet eens zo gek, zien er best aardig uit, vragen weinig onderhoud en gaan jaren mee.

Boomvriendelijke lijstenmakerij

Achter het gemeentehuis van Enschede op de Klokkenplas is een winkelgebouw waarin een lijstenmakerij is gevestigd.

Architect Paul van der Jeugd en aannemer Trebbe kregen bij de opdracht te maken met drie bomen, een iep en twee haagbeuken.

Veel ruimte voor de winkel was er niet. Bedacht werd de voorgevel om de bomen te laten lopen. Om de wortels niet te belemmeren in hun groei zijn binnen de kroonprojectie de muren en de vloer zwevend gemaakt. Onder de vloer blijft ongeveer 20 cm vrij zodat er voldoende ventilatie is. Regenwater komt terecht in een grindbed, zowel vóór als onder het gebouw, zodat dit ten goede komt aan de bomen.

Een mooie oplossing voor samengaan van rood en groen!

Bomen in Baarle

Een grensoverschrijdende inventarisatie in woord en beeld

Cees van Gils, Antoon van Tuijl

Prijs: € 20,-

ISBN: 90-9017929-1

Op het eerste gezicht ziet dit boek er fantastisch uit en bij nadere beoordeling blijkt het dat ook te zijn. Cees van Gils van de ABC-Milieu-groep en Antoon van Tuijl van de Heemkundekring Amalia van Solms vinden elkaar rond de eeuwwisseling en betrekken Frans Baltussen, contactpersoon van de Bomenstichting in Zuid Brabant, bij hun eerste beoordeling van bijzondere bomen.

Van het een komt het ander. Cees en Antoon raken volledig betoverd door de bomen en zetten een uitvoerige inventarisatie in gang. Hun werkterrein is op zowel Nederlands als Belgisch grondgebied in Baarle Hertog en Baarle Nassau en de plaatsjes met namen die zo uit boeken van Harry Potter konden zijn ontleend: Castelnél, Ulicoten en Zondereigen.

Frans Baltussen zal nog met regelmaat worden geraadpleegd tot de speurtocht naar de monumenten in 2003 is voltooid. Voor het opnemen van een monument in de registratie hanteren ze de richtlijnen die de Bomenstichting als uitgangspunt gebruikt.

'Bomen in Baarle' geeft een beschrijving van 275 bomen of boomgroepen. Ze zijn verdeeld over tien hoofdstukken met een bepaald thema, zoals 'bomen tegen zon en wind' of 'bomen tegen wegen en dreven'. Het oorspronkelijke plan voor het boek was anders, maar zo schrijven Cees en Antoon in hun inleiding "... gaandeweg veranderde dat idee. Aan de benamingen van de hoofdstukken is te zien dat de uiteindelijke opzet een totaal andere is geworden. Deze heeft meer ruimte voor stukjes geschiedenis, eigenschappen en functies van bomen en aardige anecdotes." Daarmee hebben ze wat mij betreft de juiste toon gezet. In ons cultuurland is vrijwel elke boom aangeplant. De aanwezigheid van bomen is mensenwerk, maar dat geldt evengoed voor de afwezigheid ervan. Als bomen groot en oud kunnen worden dan betekent dat

mensen ze hebben ontzien. In dit boek zijn af en toe de redenen daarvoor gegeven. Daarnaast is er oog voor de boom in zijn omgeving, de plaats waar hij staat en de betekenis daarvan.

De fotografie is hier en daar wat minder, met name bij bomen die in de zomer zijn gefotografeerd.

De indeling is overzichtelijk met goede kaartjes en een prima register. Het geheel maakt dit boek een aanwinst voor iedereen in Baarle en omgeving, maar ook voor elke boomliefhebber die in de streek eens een kijkje wil nemen.

Duidelijk is dat het enthousiasme van de auteurs ook is overgeslagen op de financiers, de sponsors van het project. Gezamenlijk hebben ze een prachtig, historisch waardevol document tot stand gebracht.

Frank Moens

Zie speciale donateursactie op bladzijde 6

Mensen verhalen over bomen

Adrie Beijen

Uitg. A3 boeken - Geesteren

ISBN 90-7740804-5

160 blz. € 39,95

Versijnt 15 november 2004

Dat de relatie van mensen met bomen zeer divers is blijkt wel uit dit, binnenkort te verschijnen, boek. Adrie Beijen bezocht 35 mensen die een binding hebben met bepaalde bomen en interviewde en portretteerde ze. Dat resulteerde in 35 hoofdstukken met zeer persoonlijke verhalen. Voor elke lezer zal er ongetwijfeld een verhaal tussen zitten dat voor hem of haar heel herkenbaar is.

'Mensen verhalen over bomen' is niet alleen een prachtig boek met schitterende foto's, maar boeit vooral ook vanwege het persoonlijke karakter. Het getuigt van de band tussen mensen en bomen. Een boek dat op het lijf van de Bomenstichting is geschreven.

Frank Moens

Bomen in Beeld

Frank Bos

Uitg: KNNV

€ 4,75

ISBN 90-5011188-2

Bomen in Beeld is de twaalfde publicatie in de succesvolle serie '... in Beeld' van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. Deze beknopte veldgidsjes geven een inleiding in het betreffende onderwerp. Bomen in Beeld behandelt de meest voorkomende boomsoorten in ons land. Via een uitklapkaart met tekeningen zijn de besproken soorten snel te vinden. Er komen zo'n twintig aan bod. Van elke soort is een korte beschrijving opgenomen over groeiplaats, groeivorm en het gebruik van de houtsoort. Het algemene deel van het boekje gaat in op diverse aspecten: hoe bomen groeien, de functies van de wortels en het ontstaan van herfstkleuren. Voor kinderen is het een goed bruikbaar boekje, niet alleen om buiten wat meer over bomen te weten te komen, maar ook voor bijvoorbeeld werkstukken en spreekbeurten.

Frank Moens

Deltas Natuurgids - Bomen

Oorspr.: The Wildlife Trust:
Guide to trees

Uig.: Zuidnederlandse Uitgeverij,
België

€ 9,95

ISBN: 9044702769

Een handzaam boekje, maar vooral voor degenen die al behoorlijk wat van bomen weten. Determineren van een onbekende boom lukt niet met dit gidsje. Voor wie zich al wandelend of fietsend afvraagt "wat is dat ook weer?" is 'Bomen' echter een makkelijke geheugensteun. Heldere, zij het kleine, afbeeldingen, een register met Nederlandse en wetenschappelijke namen. Ruim 120 soorten zijn beschreven en geïllustreerd op een formaat van 13 x 18 cm.

San van der Molen

Stuur uw aanmelding vóór 11 oktober '04 per post, fax of e-mail naar:
Bomenstichting, Oudegracht 201bis, 3511 NG Utrecht
fax: 030-2310331 e-mail: info@bomenstichting.nl

lezing

Programma

De 10^e Dierckx-lezing wordt gehouden in Ontmoetingscentrum 'De Driehoek', Willemsplantsoen 1c, op vijf minuten loopafstand van het Centraal Station in Utrecht, naast Hoog Catharijne.

De lezing begint om 20.00 uur. De toegang is *gratis*.

Wel dient u zich van te voren bij de Bomenstichting aan te melden.

Dat kan via de website: www.bomenstichting.nl,

via e-mail: info@bomenstichting.nl of

via de post: Bomenstichting, Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht.

excursie

Programma

Stadskasteel Oudaen is goed te bereiken vanaf het centraal station Utrecht. U loopt er ca. 10 minuten over. Reizen per openbaar vervoer is sterk aan te bevelen, want parkeren in Utrecht centrum is lastig en duur.

De ontvangst is vanaf 9.30 uur met een kopje koffie of thee 'met iets erbij'. Opening van het programma is om 10.00 uur.

Na de lezing (12.00 uur) schepen we in. Aan boord van de rondvaartboot wordt voor broodjes, fruit en iets te drinken gezorgd.

De auteurs van de Bomengids gaan met ons mee aan boord om vanaf het water toelichting te geven over de bomen van de Oudegracht en de singels. We zullen niet alleen de stadsbomen, maar ook een deel van het nabijgelegen landgoed Amelisweerd kunnen bewonderen.

De excursie eindigt om 16.00 uur weer in het centrum van Utrecht.

U kunt zich aanmelden via de antwoordstrook bij deze uitnodiging. U ontvangt vervolgens een programma / routebeschrijving en een acceptgiro om de kosten van € 32,50 p.p. te voldoen.

Het aantal plaatsen is beperkt, dus wacht niet te lang met uw aanmelding. Huisdieren kunnen niet mee.

Bomenstichting
Oudegracht 201 bis
3511 NG Utrecht
T. (9 - 13 uur) 030-2303510
F. 030-2310331
info@bomenstichting.nl
www.bomenstichting.nl

excursie

30 oktober '04

lezing

19 oktober '04

Monumentale bomen, een kostbaar bezit

De 10e Dierckx-lezing van de Bomenstichting gaat in op het belang van monumentale bomen en de functie daarvan in de samenleving. Marjan van Elsland, werkzaam als ambassadeur van de Bomenstichting, verzorgt de lezing die wordt ondersteund met dia's.

Twintig jaar geleden begon de Bomenstichting met het registreren van de meest bijzondere bomen van ons land. Nu hebben ruim 10.000 objecten de status monument. In haar verhaal gaat Marjan van Elsland in op vragen zoals: waarom kan een boom eeuwen oud worden, hoeveel zijn er in ons land en waar staan ze, wie zijn er verantwoordelijk voor en wat doet de Bomenstichting eraan, waarom zou je zuinig moeten zijn op monumentale bomen en wat zijn de bedreigingen?

De belangrijkste vraag, of Nederland over 50 jaar nog steeds monumentale bomen heeft, is natuurlijk niet echt te beantwoorden. Verstedelijking en bomen lijken op het eerste gezicht niet samen te gaan, maar het is bekend dat stadsmensen gebaat zijn bij de aanwezigheid van groen en natuur in hun directe omgeving.

Bomen zijn groen en natuur, maar ze moeten letterlijk en figuurlijk wel de ruimte krijgen om te leven en te functioneren. Veel van de huidige boomveteranen kunnen nog honderden jaren mee als ze goed beschermd worden met juridische en technische maatregelen. Dát hangt weer af van het besef, dat bomen onmisbaar zijn in onze samenleving. Ook is het belangrijk om nu de monumentale bomen van de toekomst te planten. Mensen hebben bomen nodig, dus hebben bomen toekomst, dat staat wel vast.

Utrecht, bomenstad

Vanuit een ontspannen positie, zonder hinder van verkeer en winkelende mensen, de bomen van Utrecht centrum bekijken op een zaterdagmiddag. Kan dat? Ja, dat kan: per boot. De excursie wordt voorafgegaan door een dialezing in het zeer centraal gelegen Stadskasteel Oudaen.

Dit voorjaar werd de Utrechtse natuurbibliotheek verrijkt met het boek 'Bomengids, hart van Utrecht'. Twee actieve biologen, Gerard de Ruiter en Cockie Streng, leden van de afdeling Utrecht van de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging) hebben de bomenroute langs de Utrechtse singels en grachten nieuw leven in geblazen. Zij inventariseerden opnieuw de rijkdom aan bijzondere bomen die hier aanwezig is en gaven daarover met steun van diverse Utrechtse en landelijke fondsen een fraai boekje uit.

Het ochtendprogramma wordt verzorgd door ecooloog en historicus Bert Maes. Hij rondde in 2002 een onderzoek af naar de cultuurhistorische waarde van het Singelplantsoen van Utrecht. Het onderzoek, in opdracht van de gemeente, leidde tot aanbevelingen, waarvan we zeker het een en ander zullen horen in de dialezing.

Het Singelplantsoen, waar we 's middags deels doorheen zullen varen, wordt algemeen beschouwd als een meesterwerk van de befaamde landschapsarchitect Zocher. Het is één van de oudste openbare parken in Nederland, waar nog bomen uit de aanlegtijd (ca. 1830) aanwezig zijn.

Ondergetekende geeft zich op voor de aangekruiste bijeenkomst(en). Aanmelden tot uiterlijk 11 oktober a.s.

Naam: ☐ lezing Monumentale bomen - totaal aantal personen

Adres: ☐ excursie Utrecht, bomenstad - totaal aantal personen

Postcode en woonplaats:

Telefoon:

Handtekening:

Geen Groen voor Poen

Met bovenstaande slogan is in de Gemeente Utrecht een beweging ontstaan tegen de gemeentelijke plannen om 45 groene plekken in de stad op te offeren voor woningbouw. Inbreiden is de term die we de laatste jaren hiervoor gebruiken. Alhoewel in dit geval toch echt het spekken van de gemeentekas de hoofdreden is. De grootste demonstratie sinds jaren vond plaats: 1.000 mensen op de been om het groen in de buurt te behouden.

Tegelijkertijd wordt er via de scholen materiaal aan kinderen uitgedeeld waarin het belang van goede lichaamsbeweging wordt uitgelegd: niet te veel t.v. kijken, ga lekker buiten spelen en rennen kinderen! Tja, want we kampen ook met het probleem van overgewicht.

Is er eigenlijk iemand die een verband legt tussen deze twee zaken? Kun je de ene week kinderen aansporen om meer buiten te spelen en hen de volgende week hun speelplek afnemen? Kennelijk is dit allemaal mogelijk binnen één en dezelfde

gemeente, binnen één en dezelfde gemeenteraad. Investeren in een groene, bomenrijke woonomgeving en daarmee in de gezondheid en het welzijn van de burgers versus winst maken op de grondverkoop. Lange termijn investeringen versus korte termijn gewin ... een dilemma van formaat voor een gemiddelde gemeenteraad.

Is dit een voorproefje van wat ons te wachten staat nu de Nota Ruimte is geacordeerd? Er moeten 176.000 woningen worden gebouwd binnen het stedelijk gebied. De lagere overheden, met meer of minder geldzorgen, krijgen meer vrijheden om te beslissen over de inrichting van hun gemeente. Als Bomenstichting willen wij natuurlijk ook de 'verrommeling' van het buitengebied tegengaan. Maar tegelijkertijd maken we ons grote zorgen over de ruimtedruk die in de bebouwde kom ontstaat, zowel ondergronds als bovengronds.

Is een duurzaam boombeheer in de toe-

komst nog wel mogelijk? Of moeten de bomen wijken, keer op keer, voor nieuwe bouwplannen? Worden bomen de schuivende panelen van de toekomst, wel aan geplant maar nooit met het vooruitzicht om oud te worden? Natuurlijk zijn er mogelijkheden voor duurzaam boombeheer, ook in een sterk verstedelijkte omgeving. Dit vereist echter wel een bepaalde instelling, kennis, kunde en in sommige gevallen financiële middelen. De vraag is of de bereidheid bestaat om hierin te investeren.

De Bomenstichting zet zich inmiddels al 34 jaar in voor het groen in de woonomgeving, maar het is duidelijk dat er ook voor de komende jaren nog een belangrijke taak voor ons ligt.

Wim Peel

Directeur

colofon

29e jaargang, nummer 2, zomer 2004
ISSN 0166-784 X

Versijnt 4 x per jaar, oplage: 4750 stuks

Redactie:

Marjan van Elsland, Douwe van der Heij,
Maartje Nelemans, Erik Platje, Aart de Veer

Eindredactie:

Florentine van Eeghen

Hoofredactie, vormgeving en advertenties:

Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Redactiedres:

Bomenstichting,

Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur),

fax (030) 231 03 31

www.bomenstichting.nl

postbank 2108755

Druk:

Van den Berg's Drukkerij - Maarn
Gedrukt op Reviva offset 100 grams.

Overname van artikelen en berichten na
overleg met de redactie.

Donateur wordt u voor:

€ 20,- per jaar, 65+ € 17,50 per jaar.

Bomenvriend voor het leven € 500,-.

Bestuur van de Bomenstichting:

ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)

ir. J.W.M. Langeveld (secretaris)

drs. S.E.C.O. Goertz (penningmeester)

ing. T.H. Bakker

C.J.M. Dennaeman

drs. R. Peters

M. de Winter

Beschermvrouw:

Hare Majesteit de Koningin

30 september t/m 31 oktober

Expositie Studio Arborhenum

Siemen Dijkstra (zie ill. hieronder) exposeert zijn houtsneden bij Studio Arborhenum (Ericalaan 27, Rhenen, tel 0317-613484). Ook te zien: beelden in hout van Jaro Müller en ander, op de natuur geïnspireerd werk. Meer informatie: www.arborhenum.com

tot en met 3 oktober

Boomfestatie Trompenburg

Kinderen tot 12 jaar onder begeleiding van een volwassene gratis.
Arboretum Trompenburg
Honingerdijk 86, 3062 NX Rotterdam
Inl.: www.trompenburg.nl of
010-2330166

19 oktober

Monumentale bomen, een kostbaar bezit!

10e Dierckx-lezing door Marjan van Elsland, ambassadeur van de Bomenstichting.
Plaats: Ontmoetingscentrum De Driehoek, Utrecht
Aanvang: 20.00 uur
Zie de bijlage bij dit nummer voor reserveren.

30 oktober

Donateursexcursie Bomenstichting

Een dag lang kijken naar de variatie aan boomsoorten in het centrum van Utrecht. Lezing en rondvaart door de grachten met uitstapje naar Amelisweerd.
Aanvang: 10.00 uur
Nadere informatie over reserveren en kosten staat in de bijlage bij dit nummer.

Rijp & Groen

Heulen met de vijand?

De rol van de Bomenstichting in het raakvlak tussen gemeenten en belangengroepen brengt met zich mee, dat we in conflictsituaties soms moeten kiezen. De gemeente wil bijvoorbeeld bomen weghalen omdat ze onveilig zijn en bij de eerstvolgende storm kunnen omwaaien en schade aanrichten. Als zoiets onomstotelijk is vastgesteld door twee onafhankelijke deskundigen zal de Bomenstichting zich niet meer verzetten. De actievoerders voelen zich door ons in de steek gelaten en plaatsen ons in het kamp van 'de vijand'.

Of de gemeente wil een park renoveren en gaat een aantal gezonde, volwassen bomen rooien om het oorspronkelijke ontwerp recht te doen. We steunen de belangengroep die tegen de plannen is en stellen daarmee de gemeente teleur. Is dat 'heulen met de vijand'? Nee, wij streven naar een onafhankelijke opstelling, waarin we nooit kiezen voor een partij, maar voor het plan dat in onze ogen het meeste recht doet aan de bomen. Een enkele keer zullen we de veiligheid van mensen prioriteit moeten geven, maar verder gaan wij voor de bomen! En als gemeente en actievoerder ook allebei zeggen, dat bomen belangrijk zijn, wie heeft het dan nog over vijanden? Waarom wordt er niet meer samen- in plaats van tegengewerkt? Het wordt tijd voor het begraven van al die strijdbijlen, voor 'interactieve beleidsvorming' zoals dat zo mooi heet. Ofwel voor wederzijds luisteren, respect en samenwerking! De tijd lijkt er rijp voor.

Nostalgie

Donateur Norie Vertrecht uitte in een briefje twijfels over het opnieuw inrichten van gebieden om ze in een vroegere staat terug te brengen. "Je gaat toch ook niet weer in een hutje op de hei wonen of met de hand lakens wassen"? Dat hutje op de hei lijkt me wel wat, Norie, maar dan graag met enig comfort, zoals een wasmachine. Dit lijkt geen serieuze reactie op je twijfels, maar is wel zo bedoeld: nostalgie is leuk, maar we moeten reëel blijven. Nu worden heidevelden met vliegdenen teruggebracht tot stuifzandgebied om zeldzame dieren te redden; parken, buitenplaatsen en landgoederen gerenoveerd (het woord zegt het al); bloemrijke duinvalleien omgeploegd om plaats te maken voor nieuwe natuur en de discussie over wolven en wisenten op de Veluwe is nog niet uitgewoed. De mensen die dit bedenken zijn enthousiaste, integere deskundigen die het beste voorhebben met natuur en cultuur. Maar wie zit er op hun ideeën te wachten? Het woord hobbyisme

komt in me op. Nederland is een klein land, waarin veel mensen moeten wonen, werken en recreëren en waarin we ook de natuur in al zijn verscheidenheid een rol willen geven. Laat het dan aantrekkelijke natuur zijn voor mensen: dicht bij huis en gevarieerd. Geen afgesloten proeftuinen voor natuurfanaten, maar toegankelijke huis-, tuin- en keukennatuur. Ik droom weg bij gedachten aan lindehoning, een hangmat aan een dikke boomtak en korenbloemen in tarweakkers. Hoezo nostalgisch?

Bomen en auto's

In mijn map met ideeën voor Rijp & Groen zit al jaren een brief van mevrouw Schijffelen, die naar aanleiding van bomenkap ten behoeve van een parkeergarage vraagt, wat de Bomenstichting van autobezit vindt. Deze donateur heeft natuurlijk allang een persoonlijk antwoord gekregen, maar ik wilde er breder over schrijven, want het is een interessante discussie. Bomen en auto's verdragen elkaar slecht, dat hoeft ik niet uit te leggen. Maar we willen nu eenmaal auto's én bomen. Negen van de tien medewerkers van de Bomenstichting hebben een auto, waarmee gereden en geparkeerd wordt. Dus wie zijn wij om het groeiende autobezit te veroordelen, ook al maken we ons er zorgen over? We zien het wél als onze taak om plannenmakers ervan te overtuigen, dat bomen de moeite waard zijn om rekening mee te houden. Bij een zorgvuldige planning kunnen bomen uitstekend dienst doen als natuurlijke begeleiding van een weg. Ook kan een goed aangelegde parkeerplaats een groene oase zijn, als de bomen genoeg ondergrondse groei ruimte krijgen. Zelfs boven op parkeergarages worden steeds vaker bomen geplant. Er is dus reden voor optimisme, als het gaat om de strijd tussen bomen en auto's, zolang wij ze als vrede stichters een beetje uit elkaar houden.

Marjan van Ehlend

